

ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ РЕПРОДУКТИВНОГО КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ

Улиганець В. Є.,
*студентка III курсу факультету європейського
права та правознавства ДВНЗ «УжНУ»*

В процесі науково – технічного розвитку, який є органічною складовою цивілізованого суспільства, закономірним є поява високих технологій, які обумовили необхідність формування відповідних механізмів правового регулювання. Можна з впевненістю констатувати той факт, що кінець XX століття сформував підґрунтя нової ери – ери біомедицини та генетики.

Найбільш динамічною і такою, що викликає інтерес безпосередньо у всього міжнародного співтовариства, є генетика. Наталія Бойко зазначає, що суспільство вступає в „еру генетики” [2]. Зокрема, останні декілька років активно точаться дискусії на тему клонування.

Спочатку слово „klon” вживалося для групи рослин, які були отримані вегетативним способом. Новим етапом клонування став експеримент, проведений в 1997 році у інституті Рослінг (Шотландія) доктором Яном Вілмутом, який клонував вівцю [9]. Зрозумілим є те,

що дані експерименти не завершилися на флорі та фауні, а почали проводитись і на людях.

Такі дії викликали занепокоєння майже всіма державами світу, що зумовлює надзвичайну актуальність даної теми. У одній із праць професор М. Шаргородський зазначає, що ХХ століття є унікальним, зокрема за темпом та динамікою розвитку науки та техніки, але не тільки блага приніс цей феноменальний розвиток, а і небезпеку [11]. Проблема клонування людини – це проблема загальнолюдська [2].

Відповіддю на можливість і спроби створення людської істоти стало прийняття конвенцій, декларацій, хартій, протоколів та законів про заборону клонування або ж заборону репродуктивного клонування. Рідкісну одностайність виразили представники різних релігій, зокрема християни, юдеї, мусульмани, які різко негативно поставились до можливості створення людської істоти [13].

Загалом у генетиці виділяють два типи клонування. Перший це репродуктивне клонування, у результаті чого створюється людина, яка генетично ідентична іншій живій або померлій людині, шляхом перенесення у залишену без ядра жіночу статеву клітину ядра соматичної клітини людини[5].

Другий тип - це терапевтичне клонування. Воно передбачає, що розвиток ембріона закінчується через 14 днів [16]. Зазвичай таке клонування проводиться задля одержання ембріональних стовбурових кліток, які здатні перетворитися на специфічні тканини окремих органів – серця, нирок, печінки, підшлункової залози тощо [14].

Національні правові механізми регулювання відповідних правовідносин формувалася в основному шляхом прийняття юридичних норм заборони. Більшість держав світу заборонили в тій чи іншій правовій формі клонування людини [12]. Пішла цим шляхом і Україна, прийнявши 14 грудня 2004 року Закон України „Про заборону репродуктивного клонування людини”.

Відповідно до статті 4 Закону України „Про заборону репродуктивного клонування людини” за порушення цього Закону передбачається цивільна, адміністративна та кримінальна відповідальність. Якщо щодо перших двох все зрозуміло, то щодо кримінальної відповідальності виникають деякі запитання, що і є предметом дослідження даної наукової статті [5].

Особлива частина Кримінального кодексу України (далі – КК України) не містить норми, яка б передбачала відповідальність за порушення Закону України „Про заборону репродуктивного клонування людини”. Зрозуміло, що попри відсутність норми, яка б прямо передбачала кримінальну відповідальність за репродуктивне клонування людини у випадку вчинення такого діяння на території України, все ж можливим є те, що воно буде кваліфіковано за статтею 142 КК України, тобто за незаконне проведення дослідів над

людиною [8; с. 50]. Очевидно, що така кваліфікація є не зовсім правильною, адже:

1) в диспозиції цієї статті чітко зазначено, що медико-біологічні, психологічні або інші досліді над людиною мають створювати небезпеку для її життя чи здоров'я;

2) необхідно диференціювати поняття „досліді над людиною” із „створенням людини”;

3) норму про відповідальність за незаконне проведення дослідів над людиною (стаття 142 КК України) було введено з набранням чинності КК України в 2001 році, а Закон України „Про заборону репродуктивного клонування людини” набрав чинності тільки в 2004 році. З цього можна зробити висновок, що законодавець не передбачав цією статтею відповідальність за репродуктивне клонування людини.

Провівши дослідження кримінального законодавства зарубіжних держав, зокрема Франції, Грузії, Естонії, Іспанії та Великобританії, автор вважає, що було б доцільно внести доповнення до КК України для реалізації положень ЗУ „Про заборону репродуктивного клонування людини”. Потрібно згадати, що у 2006 році уже було запропоновано законопроект, поданий народним депутатом В. Олуйком до Верховної Ради України про доповнення КК України статтею, яка б передбачала відповідальність за проведення репродуктивного клонування людини, ввезення на територію України, вивезення з території України, збут, зберігання або придбання клонованих ембріонів (плодів) людини [15].

У зв'язку з науково – технічним розвитком відбуваються зміни і в суспільних відносинах, внаслідок чого виникають нові суспільно небезпечні діяння. У випадку, якщо законодавство не йтиме „в ногу з часом” відбуватиметься „декаданс” кримінального законодавства. Репродуктивне клонування людини є ще не до кінця дослідженим питанням, але все ж обґрунтування того, які підстави є для того аби вважати його суспільно небезпечним діянням, існують.

Правові підстави, які зумовлюють потребу у відповідному правовому регулюванні репродуктивного клонування людини та криміналізації даного діяння:

- по-перше, визначивши в Конституції України, а це Основний Закон України, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю [1; с. 5] було встановлено принцип пріоритету інтересів людини над інтересами науки та суспільства, зокрема у прогресі біомедицини [3; с. 176];

- по-друге, у Резолюції Європейського парламенту від 1989 р. репродуктивне клонування людини визнається серйозним порушенням фундаментальних прав людини, що суперечить принципіві рівності людських істот, оскільки допускає расову та еugenічну селекцію

людського роду, принижує гідність людини й веде до експериментування на людських ембріонах [1]. А також в статті 11 Загальної декларації ООН з геному людини та прав людини, яка ратифікована Україною, забороняється клонування: „Не допускається практика, яка суперечить людській гідності, така як практика клонування з метою відтворення людської особистості [10];

- по-третє, клонування є неприпустимим з огляду на гідність клонованої особи, адже кожен має право на свою унікальність, неповторність та генетичну індивідуальність [7; с. 373], а клонована людина завжди є тільки „копією” іншої живої чи померлої істоти [4];

- по-четверте, зведення клонованої істоти до „сировини” постачання донорських органів, що породжує ще одну проблему, яка є глобальною і заслуговує на окреме дослідження;

- по-п'яте, виникає питання про те, чи буде клонована істота суб'єктом права і якщо так, то чи буде його правосуб'єктність співпадати з правосуб'єктністю оригінала [13]. Не варто виключати і те, що можуть виникнути проблеми з ідентифікацією клонованої особи і „оригіналом”, а також можуть виникнути порушення в сімейному законодавстві, спадковому праві тощо;

- по-шосте, у ЗУ „Про заборону репродуктивного клонування людини, а саме у статті 5. Прикінцеві положення, зазначається:

- 1) подати Верховній Раді України пропозиції щодо внесення змін до законів України, що впливають з цього Закону;

- 2) прийняти нормативно-правові акти, необхідні для реалізації цього Закону[5];

по-сьоме, для подолання прогалін в національному законодавстві доцільним є перейняти найкращий зарубіжний досвід [7, с. 394]. Спираючись на норми міжнародного права, а також кримінальне законодавство держав, в яких таке суспільно небезпечне діяння, як репродуктивне клонування людини є кримінально караним, автор вносить пропозиції криміналізувати наступні діяння та викласти відповідні норми в Кримінальному кодексі України в наступній редакції:

Стаття 142–1. Репродуктивне клонування людини, ввіз на територію України або вивіз із території України ембріонів (плодів) людини

1. Репродуктивне клонування людини, тобто створення істоти генетично ідентичної іншій живій або померлій людині, ввіз на територію України або вивіз з її території ембріонів (плодів) людини - карається . . . (злочин середньої тяжкості)

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо двох або більше осіб чи вчинені групою осіб або ж фінансування таких дій - карається (злочин середньої тяжкості)

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони були вчиненні з метою проведення дослідів над створеною людською істотою - карається (тяжкий злочин)

4. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони були вчиненні з метою використання органів, тканин або клітин клонованої істоти - карається (тяжкий злочин)

Стаття 149–1. Незаконне заволодіння соматичними клітками або гамет іншої особи для репродуктивного клонування

1. Вилучення у людини шляхом примушування або обману її соматичних кліток або гамет для репродуктивного клонування – карається (злочин середньої тяжкості)

2. Ті самі дії, вчиненні щодо особи, яка перебувала в безпорадному стані або в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного – карається (злочин середньої тяжкості)

Підсумовуючи викладене, автор вважає за доцільне зазначити, що у ХХ – на початку ХХІ століття суспільні відносини, пов'язані із біомедициною, обумовили формування відповідного правового механізму регулювання. На думку автора, виникла необхідність розробити проект доповнення до Кримінального кодексу України у формі вище запропонованих статей і в установленому законом порядку ввести їх у чинний Кримінальний кодекс України.

Науковий керівник – Андрушко А.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та міжнародного кримінального права Ужгородського національного університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк О. Р. Етико правові проблеми клонування людського організму, тернопільський національний університет/ Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Медичне право України:правовий статус пацієнта в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення). – м. Львів, 17-18.04.2008. – с. 4
2. Бойко Н. Правове регулювання клонування. – Юрист, Київ.
3. Єгорова В.А. Криміналізація незаконного проведення дослідів над людиною та його кримінально-правові ознаки Єгорова В. О., Куц В. М. : Монографія . – Х.: Юреїт, 2013. – с. 226
4. Заборонити всі види клонування // Львівська газета. – 2005. – №52 (618)
5. Закон України „Про заборону репродуктивного клонування людини(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, № 5)
6. Конституція України (за станом на 01. 06. 2006 р.)/ Верховна Рада України. – Київ : Парламентське видавництво, 2007. – 56 с.

7. Крылова Н. Е. „Уголовное право и биоэтика (уголовно-правовые проблемы применения современных биомедицинских технологий)”: дис. д-ра юрид. наук : 12.00.08 Москва, 2006 410 с.
8. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами і допов. на 03 січня 2014 року: (Відповідає офіц. текстові) – К.: Алерта, 2014. – 182 с.(с. 50)]
9. Триньова Я. Юридичний вісник України №№ 1 – 2 (966 0 967) 4-17 січня 2014 р. - с.10 - 11
10. Загальна декларація про геном людини та прав людини від 11 листопада 1997 року [Електронний ресурс]–Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_575
11. Застосування сучасних біомедичних технологій: кримінально – правовий аспект Юрінком Інтер 2012 – 2013 [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://yurincom.com/ru/yuridichnyi_visnyk_ukrainy/overview/?id=1529
12. Сергій Зленко В Україні заборонили репродуктивне клонування людини 10.01.2005 [Електронний ресурс] - Режим доступу:<http://www.scenter.kiev.ua/news/archive/news:cloning>
13. Лисокінь А. „Правові аспекти клонування людини” //Всеукраїнський загальнополітичний освітній тижневик м. Одеса № 21 (478) 23 – 29 травня 2012 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.personal-plus.net/478/9234.html>
14. Проблема клонування: суспільний та правовий аспект, Київ [Електроннийресурс]Грищенко О. - Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php/?id=1976>
15. Проект закону до Верховної Ради України про внесення доповнень до Кримінального кодексу України (щодо клонування людини), поданий народним депутатом Олайчуком В. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/nrws/Novyny/Povidomlennya/6886.html>
16. Вікіпедія // Клонування людини [Електронний ресурс] <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>